

Een succesvol broedgeval van de Duinpieper *Anthus campestris* in Drenthe

Rob G. Bijlsma

Voor het eerst sinds minimaal 50 jaar heeft de Duinpieper weer succesvol in Drenthe gebroed. Dit was mogelijk een gevolg van de drastische beheersmaatregelen rond het Aekingerzand in de eerste helft van de jaren negentig, waardoor de oppervlakte open zand verveelvoudigde. Het paar vestigde zich laat en bracht in juli/augustus drie jongen groot.

Drenthe is anno 1997 niet bepaald een provincie waar Duinpiepers *Anthus campestris* als broedvogel kunnen worden verwacht: te weinig open zand, te kleine kaalkappen in de bossen. Een mogelijke uitzondering vormt het Aekingerzand, weliswaar grotendeels in Friesland gelegen maar sinds enkele jaren als gevolg van kaalkap ook in Drenthe sterk vergroot in oppervlak.

Aekingerzand en omgeving

In 1989 omvatte het Aekingerzand op de Drents-Friese grens ongeveer 100 ha. Het is een echte zandverstuiving, met behoorlijk wat reliëf, open zand, pioniervegetaties en verspreide boomgroei (grove den, zomereik, enkele berken en lijsterbessen). In 1994 is Staatsbosbeheer begonnen met uitbreiding van het open terrein. Opstanden bos grenzend aan het zand werden gekapt, wortels en stronken verwijderd, de humuslaag afgeschoven en afgevoerd. In 1994 en 1995 kwamen ook de aangrenzende vakken van Boswachterij Smilde aan de beurt. In de geaccidenteerde vakken 251, 260 en 261 werden alle naaldbomen (grove den, douglas, lariks) omgezaagd en afgevoerd; berken en zomereiken bleven als overstaanders achter, waardoor er ten zuiden van de Grenspoel een half-open gordel met een breedte van ruim 400 m ontstond. De vakken 250 en 262 werden in hun geheel kaalgeslagen en afgeschoven, resulterend in een zeer zandige vlakte (250x450 m) met slechts gering reliëf. Aan de noordoostzijde gaat deze nieuw-ontstane vlakte over in het Aekingerbroek, in het zuidoosten in het uit productie genomen landbouwgebied 't Broek. Tezamen met het Aekingerzand heeft dat een gat in het omringende bos geslagen van minimaal 1.5x1.5 km. Dat begint voor Duinpiepers ergens op te lijken!

Broedgeval

De eerste aanwijzing voor een broedgeval werd op 30 juni 1997 verkregen in vak 250/262 van Boswachterij Smilde: een mannetje maakte een zangvlucht over >300 m in de richting van het Aekingerbroek, keerde om en daalde al zingend middenop de zandvlakte. Ondanks 20 minuten observeren kreeg ik geen aanwijzingen voor een partner of een actief nest. Tijdens bezoeken in mei en juni was hier geen Duinpieper waargenomen. Mogelijk betrof het een late vestiging. Op 21 juli werd op dezelfde plek wederom een Duinpieper gezien. De vogel liep druk te foerageren zonder de gevangen prooien door te slikken: een indicatie dat er een nest met jongen moest zijn. Helaas heeft het terrein net te veel reliëf om de voedseldragende vogel tot het nest te kunnen volgen; telkens als het erom ging spannen, verdween hij uit zicht. Omdat ik niet voldoende aanwijzingen voor een exacte nestplaats had, besloot ik later terug te komen. Op 5 augustus was ik opnieuw bij de vermoedelijke nestplaats. Binnen vijf minuten zag en hoorde ik Duinpiepers: een paartje met drie vliegvlugge jongen. De jongen werden gevoederd door beide ouders, maar hadden al vrijwel volledig uitgegroeide staartpennen. Eén van de volwassen Duinpiepers bakkeleide geregeld met een juveniele Witte Kwikstaart *Motacilla alba*,

die telkens werd verjaagd uit een laagte met opslag van pitrus. Die laagte was de favoriete foerageerplek, vermoedelijk omdat er in het voorjaar water had gestaan waardoor er spaarzame vegetatie was opgeslagen en de insectenrijkdom er groter was dan in het deels verstoven hoger gelegen deel. Ouders en jongen hadden een duidelijke terreinbinding, gezien de permanente aanwezigheid op één plek van 10.15-11.00 u.

Discussie

Toen Drenthe in de eerste helft van deze eeuw nog echte 'woeste gronden' had, zal de Duinpieper waarschijnlijk op meerdere plekken broedvogel zijn geweest. Waarnemingen in de broedtijd bij Havelte, op het Echterzand en in Boswachterij Dwingeloo wijzen daar op. De meeste van die zandige terreinen zijn sindsdien bebost of ontgonnen. Na de oorlogsjaren zijn geen broedgevallen meer geconstateerd, misschien met uitzondering van het (Friese) Aekingerzand (van Dijk & van Os 1982). Na 1980 werd twee maal een territorium vastgesteld op het Doldersummerveld, en wel nadat hier de heide was kaalgebrand (van den Brink *et al.* 1996); deze vogels hebben waarschijnlijk niet gebroed (Arend J. van Dijk). De melding van een paar op het Aekingerzand in 1989 (van den Brink *et al.* 1996) had in werkelijkheid betrekking op een solitair mannetje dat zingend en baltsend aanwezig was van 23 juni tot en met 7 juli (Vogel 1990). De vestiging van een broedpaar op het vergrote Aekingerzand is dus niet onverwacht. Of deze vestiging zal worden bestendigd, zal de toekomst uitwijzen. Twee factoren spelen daarbij een rol: openheid van het terrein en recreatiedruk. Op de plek waar de Duinpiepers hebben gebroed lijkt het onmogelijk te voorkomen dat het terrein niet opnieuw volloopt met planten (omringd door bos, veel zaad in de bodem). Begrazing met schapen en koeien zal dat niet kunnen voorkomen tenzij de graasdruk enorm wordt opgevoerd (voor Duinpiepers betekent dat het paard achter de wagen spannen). Door de overstaanders in vakken 251, 260 en 261 wordt de broedplaats gebufferd tegen het Aekingerzand, waardoor verstuuving niet snel zal optreden. Bovendien neemt de recreatiedruk in het gebied hand over hand toe. De duinpieperbroedplaats werd in mei en juni 1997 onder andere gebruikt door wandelaars, hondenuitlaters, ruiters en crossfietzers. Of dit de reden was van de late vestiging van het duinpieperpaar blijft onzeker. Zeker is dat bij voortgaande ingebruikneming van het gebied door allerlei vormen van recreatie permanente vestiging van Duinpiepers een utopie zal blijken te zijn.

Summary: Successful breeding of Tawny Pipit *Anthus campestris* in Drenthe

An isolated sand dune in the northern Netherlands (Aekingerzand, 100 ha in 1989) was enlarged to an area of 1.5x1.5 km in the mid-1990s by cutting woodland and removing humus. This area became occupied by a pair of Tawny Pipts in 1997, which produced three fledglings. This was the first successful breeding case in Drenthe since at least 50 years, although a solitary male had been recorded in the area in 1989.

Literatuur

- van den Brink H., van Dijk A., van Os B. & Venema P. 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
van Dijk A.J. & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
Vogel R.L. 1990. Broedvogels van Boswachterij Appelscha in 1989. SOVON-rapport 90/01. SOVON, Beek-Ubbergen.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse.